โลกทัศน์ชาวไทลื้อ: มุมมองจากคำสี่พยางค์

World View of the Tai Lue: A Perspective from the Four Syllable Words

*เอื้อมพร ทิพย์เดช**
*Uamporn Thipdet***

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องโลกทัศน์ชาวไทลื้อ: มุมมองจากคำสี่พยางค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของชาวไทลื้อจากคำสี่พยางค์ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารภาษาไทลื้อและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาไทลื้อที่อาศัยอยู่ในสิบสองปันนา ประเทศจีน โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ช่วงสมัย คือ ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2400-พ.ศ. 2500 ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2501-พ.ศ. 2530 และช่วงที่ 3 พ.ศ. 2531-พ.ศ. 2551

ผลการวิจัยพบว่า คำสี่พยางค์สะท้อนโลกทัศน์ 3 ประการ ได้แก่ โลกทัศน์เรื่องการปกครองและการแบ่งชนชั้น คำสี่พยางค์ปรากฏในช่วง พ.ศ. 2400-พ.ศ. 2500 สะท้อนให้เห็นว่าการปกครองของชาวไทลื้อเป็นการปกครองแบบเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน และมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมด้วยการใช้ตำแหน่งทางการปกครองเป็นเกณฑ์ แต่ช่วง พ.ศ. 2501-พ.ศ. 2530 และช่วงพ.ศ. 2531-พ.ศ. 2551 เกณฑ์ในการแบ่งชนชั้นของคนในสังคมมีเพิ่มขึ้นคือ ความรู้ ความร่ำรวย และวัย โลกทัศน์ประการที่สองคือ โลกทัศน์เรื่องศาสนาและความเชื่อ คำสี่พยางค์ที่ปรากฏในทุกช่วงสมัยสะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อ ทุกยุคสมัยนับถือพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการนับถือผี โดยมีความเชื่อในเรื่องของบุญบาป ภพชาติ และกรรมเวร ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและมีการเคารพบูชาผีบรรพบุรุษ สำหรับโลกทัศน์ประการสุดท้ายคือ โลกทัศน์เรื่อง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทลื้อ สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อในทุกยุคสมัยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ในขณะเดียวกันก็มีการประกอบอาชีพค้าขายและเลี้ยงสัตว์

คำสำคัญ : โลกทัศน์, คำสี่พยางค์, ไทลื้อ, สิบสองปันนา

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the four syllable words in the Tai Lue language by studying world view of Tai Lue people towards the four syllable words. The study was conducted by using the 3 eras of

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

** Section of Thai Language, School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao, Thailand
E-mail : uampon@hotmail.com

data from Tai Lue documentaries and the interview of Tai Lue natives residing in the Sipsongpanna. The timing of this study was from the year 2400 B.E. to 2500 B.E., 2501 B.E. to 2530 B.E. and 2531 B.E. to 2551 B.E.

It was found that the four syllable words reflected the world view in 3 aspects namely governance and social stratification, religion and beliefs and lifestyles of the Tai Lue. The first view is the different class system in the Tai Lue society which shows that during 2400 B.E. to 2500 B.E. was governed by a monarchy system. Society was divided according to different governmental positions. But from 2501 B.E. to 2530 B.E. and 2531 B.E. to 2551 B.E., it became divided in different classes according to the knowledge, wealth, and age of the population. As for their second perspective for their beliefs, there was an evidence that they were a Buddhist society which also worshipped necromancy with a strong belief in karma, reincarnation and deceased ancestors. Moreover their final perspective for the lifestyles of the Tai Lue society, it can be seen that in every generation the main career within the society is consisted of agricultural activities in addition to tradesmen and animal herders.

Keywords : World View, Four syllable words , Tai Lue, Sipsongpanna

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันมีผู้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาเรื่องโลกทัศน์อย่างแพร่หลาย เนื่องจากการศึกษาเรื่องโลกทัศน์จะเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้เราเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต สภาพสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนเข้าใจถึงค่านิยมของชนชาติที่เราต้องการศึกษาได้เป็นอย่างดี การศึกษาโลกทัศน์อาจศึกษาได้จากภาษาที่ใช้ เพราะภาษาของชนชาติใดก็ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของชนชาตินั้น

สมมติฐาน Sapir-Whorf [1] แสดงถึงแนวคิดเกี่ยวกับภาษาและการมองโลกว่าภาษามีอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยเชื่อว่าภาษามีส่วนกำหนดระบบคิดของมนุษย์ ดังนั้นการศึกษาโลกทัศน์จากการมองผ่านภาษาจะช่วยให้เราเข้าใจว่าผู้ใช้ภาษามองสังคมรอบ ๆตัวเขาอย่างไร สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการมองสังคมไทยโดยศึกษาจากการใช้คำสรรพนาม ของ Navavan Bandhumedha

[2] ที่แสดงให้เห็นว่า ระบบคำสรรพนามในภาษาไทยเป็นสังคมที่เน้นการจัดลำดับชั้นของคน โดยมีปัจจัยด้านเพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม และความสัมพันธ์ของผู้พูดมาเกี่ยวข้อง หรือการศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนากับโลกทัศน์ไทย ของ Chai Podhisita [3] โดยศึกษาโลกทัศน์ของคนไทยจากคำและสำนวน เช่น โลกทัศน์ด้านบุญและบาป จะเห็นได้จากการที่คนไทยมีคำศัพท์ที่ใช้ ได้แก่คำว่า ทำบุญ คนมีบุญ วาสนาบุญหนักศักดิ์ใหญ่ บาปกรรม ตราบาป คนบาป เป็นต้น หลักฐานทางภาษาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเรื่องบุญบาปเกิดจากความเชื่อของคนที่ว่า ความดีและความชั่วเป็นสิ่งสะสมได้และจะส่งผลกรรมไปในชาติหน้าได้

อนึ่ง ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาโลกทัศน์จากการใช้ภาษาของชาวไทลื้อ เนื่องจากชาวไทลื้อเป็นชาวไทกลุ่มหนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับคนไทย มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเขตสิบสองปันนาของจีน ปัจจุบันอาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกของรัฐฉาน เมืองยอง ประเทศพม่า ตอนเหนือประเทศลาว เวียดนาม และภาคเหนือของประเทศไทย เป็นที่น่าสังเกตว่าชนชาติไตรวมทั้งไตลื้อ มักเรียกตนเองว่า “ไต” เพราะไม่มีเสียง “ท” ในระบบเสียงของเขา แต่ไตลื้อที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมักเรียกตนเองว่า “ไทลื้อ” ซึ่งอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ต้องการให้คนไทยยอมรับว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งคนไทย ดังนั้นการศึกษาโลกทัศน์ของชาวไทลื้อจะทำให้เราทราบว่าการมองโลกของกลุ่มชนดังกล่าวเหมือนหรือแตกต่างจากคนไทยอย่างไร

ชาวไทลื้อมักใช้คำสี่พยางค์สื่อสารในชีวิตประจำวันทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด ทั้งนี้เนื่องจากคำสี่พยางค์สามารถอธิบายความหมายได้ชัดเจน เช่น หากต้องการกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพของคนที่อ้วนและสุขภาพดี ก็จะใช้คำสี่พยางค์ว่า “ตุ้ยพีดีงาม” ซึ่งหมายถึง อ้วนท้วนสมบูรณ์ รูปงาม และมีสุขภาพดี หากใช้เพียงคำว่า “ตุ้ยพี” จะหมายถึงรูปร่างอ้วนเท่านั้น เป็นต้น ซึ่งการที่คนไทลื้อชอบใช้คำสี่พยางค์ก็สอดคล้องกับสุภาษิตไทลื้อบทหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ว่า “ลื้ออู้กำยาว ลาวอู้กำสั้น”

คำสี่พยางค์ของชาวไทลื้อสามารถนำมาศึกษาถึงโลกทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ เช่น โลกทัศน์เรื่องบุญคุณ กล่าวคือ ชาวไทลื้อเชื่อว่าเมื่อใครทำสิ่งใดให้ หรือได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใดถือได้ว่าเป็นบุญคุณที่ต้องตอบแทน เช่น มีการใช้คำว่า ตีตอบกุ่งคุณ เป็นบุญเป็นคุณ คุณพ่อคุณแม่ เป็นต้น หรือโลกทัศน์เกี่ยวกับเรื่องบุญบาปและภพชาตินั้น ในภาษาไทลื้อก็มีคำสี่พยางค์ที่ใช้ เช่น มีการใช้คำว่า ทำบุญทำทาน กินบุญกินศีล ชาติหน้าชาติหลัง กุศลผลบุญ ตั้งน้ำทานธรรม ขึ้นธาตุขึ้นคำ

กาวัดกาวา ปันรับปันพร ไหว้พระไหว้เจ้า ไปหน้าไปหลัง เป็นต้น ซึ่งหลักฐานทางภาษาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อให้ความสำคัญในเรื่องภพภูมิ โลกหน้าและชีวิตหลังความตาย พวกเขาจึงทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้เกิดเป็นบุญกุศลต่อตนเองและเพื่อได้ขึ้นไปอยู่บนสวรรค์ ด้วยเหตุนี้จึงมีการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ อาทิ การตานหรืออุทิศสิ่งของเครื่องใช้ อาหาร และผลบุญกุศลให้กับผู้ล่วงลับหรือแม้แต่ให้กับตนเองเพื่อสะสมไว้ใช้ในภพภูมิโลกหน้า เป็นต้น

นอกจากนี้เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลคำสี่พยางค์ที่รวบรวมได้จากหนังสือ*เชื้อเครือเจ้าแสนหวี สิบสองพันนา* ไปสอบถามผู้บอกภาษาไทลื้อที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงรุ่ง สิบสองปันนา ประเทศจีน พบว่าคำสี่พยางค์เหล่านี้ บางคำยังใช้พูดในชีวิตประจำวัน บางคำก็ไม่มีการใช้แล้ว แสดงให้เห็นว่าเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป การใช้คำสี่พยางค์ของชาวไทลื้อก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าการมองโลกของชาวไทลื้อก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาด้วย

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาโลกทัศน์จากคำสี่พยางค์ในภาษาไทลื้อ โดยแบ่งข้อมูลคำสี่พยางค์ออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือช่วงที่ 1 พ.ศ. 2400-พ.ศ.2500 ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2501-พ.ศ.2530 และช่วงที่ 3 พ.ศ.2531-พ.ศ.2551 เกณฑ์ของการแบ่งข้อมูลออกเป็นสามช่วงเวลาดังกล่าว เนื่องจากช่วงที่หนึ่งเป็นช่วงที่เอกสารไทลื้อถูกบันทึกด้วยอักษรไทลื้อแบบเก่าประกอบกับสิบสองปันนาถูกปกครองโดยระบบเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน ต่อมาในช่วงที่สองระบบเจ้าฟ้าถูกล้มล้างทำให้จีนเข้ามามีบทบาทในสิบสองปันนามากขึ้น อีกทั้งในช่วงเวลานี้ได้มีการปรับปรุงอักษรไทลื้อเป็นแบบใหม่ขึ้น ดังนั้นเอกสารไทลื้อแบบเก่าจะถูกคัดลอกเป็นอักษรไทลื้อใหม่ ซึ่งคำสี่พยางค์ที่ถูกคัดลอกอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ส่วนในช่วงที่สามมีระยะเวลาที่ห่างจากช่วงเวลาแรกเป็นระยะเวลากว่าร้อยปี ดังนั้นการใช้คำสี่พยางค์ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงแบ่งข้อมูลออกเป็นสามช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ของชาวไทลื้อที่อาจมีการมองโลกเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

การศึกษาเรื่อง โลกทัศน์ชาวไทลื้อ: มุมมองจากคำสี่พยางค์ นอกจากจะทำให้เราเข้าใจการมองโลกของชาวไทลื้อชัดเจนยิ่งขึ้นแล้วยังเป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาโลกทัศน์ชาวไทลื้อจากคำสี่พยางค์

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากหนังสือ*เชื้อเครือเจ้าแสนหวีสิบสองพันนา*เพื่อสำรวจคำสี่พยางค์ในภาษาไทลื้อ
2. รวบรวมเอกสารไทลื้อ แล้วแบ่งออกเป็น 3 ช่วงสมัย คือ ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2400-พ.ศ. 2500 ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2501-พ.ศ. 2530 และช่วงที่ 3 คือ พ.ศ. 2531-พ.ศ. 2551 ได้แก่

ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2400-พ.ศ. 2500

- เชื้อเครือเจ้าแสนหวีสิบสองพันนา
  (เป็นอักษรไทลื้อ ปริวรรตโดย เรณู วิชาศิลป์, 2544)
- ประวัติเมืองเชียงแข็ง ฉบับ วัดท่าพร้าวเมืองสิง
  (เป็นอักษรไทลื้อ ปริวรรตโดย เรณู วิชาศิลป์ และ Volker, 2551)
- ค่าวนิทาน ปู่ลัง 3 ท้าว
  (เป็นอักษรไทลื้อ ยังไม่ได้ปริวรรต, 2461)
- รีตบ้านสิบสอง คลองเมือง 14 เขียนโดยเจ้ามหาคำมูล หน่อคำ อดีตเจ้าเมืองแช่
  (เป็นอักษรไทลื้อ ปริวรรตโดย ทวี สว่างปัญญากูร, 2529)
- พับพื้นเมืองเจ้าปันนาเมืองราย
  (เป็นอักษรไทลื้อ ยังไม่ได้ปริวรรต, ไม่ระบุ พ.ศ.)

ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2501–พ.ศ. 2530

- คำขับหมากโกกเต้าเมืองแช่ไหลนอง
  (เป็นอักษรไทลื้อ ปริวรรตโดย เรณู วิชาศิลป์, 2551)
- นิยายเมื่อก่อน หน่วยที่ 1
  (เป็นอักษรไทลื้อ ยังไม่ได้ปริวรรต, 2526)
- ค่าวอยู่ราวกินพ่อไร่แม่นา
  (เป็นอักษรไทลื้อ ยังไม่ได้ปริวรรต, 2525)
- ร่างสุนทรพจน์ในวโรกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยานิวัฒนา เสด็จเยือน มณฑลยูนนาน ฉบับที่ 1
  (เป็นอักษรไทลื้อ ปริวรรตโดย เทิม มีเต็ม, 2529)

- ร่างสุนทรพจน์ในวโรกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยานิวัฒนา เสด็จเยือน มณฑลยูนนาน ฉบับที่ 2
  (เป็นอักษรไทลื้อ ปริวรรตโดย เทิม มีเต็ม, 2529)

ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2531-พ.ศ. 2551

- วารสาร 12 ปันนา เล่ม 4
  (เป็นอักษรไทลื้อ ยังไม่ได้ปริวรรต, 2551)
- พจนานุกรม ไทลื้อ-จีน
  (เป็นอักษรไทลื้อ ยังไม่ได้ปริวรรต, 2551)
- แบบเรียนลิ่กตัวธรรม เล่มที่ 1
  (เป็นอักษรไทลื้อ ยังไม่ได้ปริวรรต, 2551)

3. ทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาที่อาศัยอยู่ในสิบสองปันนา ประเทศจีนจำนวน 8 คน ดังต่อไปนี้คือ
   - เจ้ามหาขันธวงศ์ อายุ 84 ปี หมู่บ้านถิ่น เมืองเชียงรุ่ง
   - พ่อเฒ่าขนานคำ อายุ 80 ปี หมู่บ้านถิ่น เมืองเชียงรุ่ง
   - พระมหาเสียง จันทวโร อายุ 40 ปี รองเจ้าอาวาสวัดป่าเจ เมืองเชียงรุ่ง เป็นลื้อบ้านโมง เมืองลง
   - หนานกาง อายุ 26 ปี ทำงานเกี่ยวกับพุทธศิลป์ในสิบสองปันนา ที่วัดป่าเจ เมืองเชียงรุ่ง เป็นลื้อบ้านอ่อง เมืองฮาย
   - อ้ายกอง อายุ 26 ปี นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคโนโลยีสิบสองปันนา เมืองเชียงรุ่ง เป็นลื้อบ้านยาง เมืองหุน
   - อาจารย์อี อายุ 45 ปี อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไตลื้อ วิทยาลัยอาชีวศึกษาและ เทคโนโลยีสิบสองปันนา เป็นลื้อบ้านมาง เมืองล่า
   - อ้ายคำ สถาบันภาษาและประวัติศาสตร์ชนชาติ เมืองเชียงรุ่ง
   - พ่อเฒ่าแอ่นโหลง อายุ 68 ปี บ้านยาง เมืองหุน
4. วิเคราะห์โลกทัศน์ของชาวไทลื้อจากคำสี่พยางค์
5. สรุปผลการวิจัย เรียบเรียง และนำเสนอผลการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อทำให้ทราบถึงโลกทัศน์ของชาวไทลื้อจากคำสี่พยางค์และเป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม

ผลการศึกษา

การศึกษาโลกทัศน์จากคำสี่พยางค์ในภาษาไทลื้อพบว่า คำสี่พยางค์สามารถสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของ ชาวไทลื้อ 3 ประการ ได้แก่ โลกทัศน์เรื่องการปกครองและการแบ่งชนชั้น โลกทัศน์เรื่องศาสนาและความเชื่อ และโลกทัศน์เรื่องวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ

1. โลกทัศน์เรื่องการปกครองและการแบ่งชนชั้น

สิบสองปันนามีการปกครองแบบเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินมาช้านาน โดยปฐมกษัตริย์ของชาวไทลื้อคือพญาเจือง (ค.ศ.1160-ค.ศ.1180) ซึ่งในสมัยนั้นสถานภาพและความเป็นอยู่ของเจ้าแผ่นดินตลอดจนเชื้อพระวงศ์จะแตกต่างและแบ่งแยกจากสามัญชนอย่างชัดเจน กล่าวคือเจ้าแผ่นดินเป็นผู้ปกครองสูงสุดและมีอำนาจแต่งตั้งผู้ปกครองเมืองเพื่อให้ไปปกครองยังเมืองต่าง ๆ ส่วนผู้ถูกปกครองนั้นประกอบด้วย ข้า ข้าเจ้า ไพร่ เป็นต้น ซึ่งไม่มีอำนาจในการบริหารและปกครองแผ่นดิน

จากการศึกษาคำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ. 2400-พ.ศ. 2500 สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อจะให้ความเคารพเจ้าแผ่นดิน เพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองและให้ความเคารพบรรดาผู้ปกครองเมืองต่าง ๆ เพราะท่านเหล่านั้นเป็นผู้มีอำนาจทางการปกครอง เนื่องจากสังคมไทลื้อในช่วง พ.ศ. 2400-พ.ศ. 2500 ยังคงความเป็นสังคมแบบศักดินา คือ มีระบบท้าวขุนมูลนาย ทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมเป็นแบบผู้มีอำนาจและผู้ไม่มีอำนาจ จึงทำให้สังคมเกิดเป็นระบบสังคมแบบชนชั้น กล่าวคือ มีการแบ่งแยกระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ผู้ปกครองแผ่นดินมีอำนาจสูงสุดคือ เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน มีผู้บริหารราชการในตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งมีตำแหน่งและสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ถูกปกครองส่วนผู้ถูกปกครองที่ไม่มีอำนาจในสังคมคือ ไพร่

ด้วยเหตุนี้ชาวไทลื้อจึงมองสมาชิกในสังคมว่าใครอยู่สูงกว่าต่ำกว่า ดังจะเห็นได้จากคำสี่พยางค์ที่ปรากฏในสมัยนี้มีคำว่า *เจ้า ท้าว ขุน* ซึ่งเป็นชนชั้นที่มีอำนาจ *ข้าเจ้า ข้าเมือง ไพร่ไท ไพร่บ้าน* ถือว่าเป็นชนชั้นที่ไม่มีอำนาจในสังคม แสดงให้เห็นว่าในแต่ละชนชั้นก็มีลำดับความสำคัญที่แตกต่างกันคือ ตำแหน่งเจ้า อยู่สูงสุดในแผ่นดิน รองลงมาคือ ท้าวและขุน มีหน้าที่รับใช้เจ้าแผ่นดินและบริหารบ้านเมือง ส่วนชนชั้นที่ไม่มีอำนาจในแผ่นดินคือ ชนชั้นไพร่

สำหรับคำว่า ข้าเจ้า นี้ ยรรยง จิระนคร และรัตนาพร เศรษฐกุล [4] กล่าวถึง “ข้าเจ้า” ว่าเป็นไพร่ประเภทหนึ่ง ข้าเจ้า หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ร่อนร่าย” เป็นไพร่จรจัดที่เจ้านายรับไว้ให้ตั้งหลักแหล่งสร้างหมู่บ้านของตนเอง “ร่อนร่าย” ถูกเรียกว่า “ข้าเจ้า” เพราะใกล้ชิดและรับใช้เจ้านาย ลักษณะของ ร่อนร่าย ที่ต่างจากไพร่อื่นก็คือนาที่ทำมีจำนวนน้อยและมีฐานะต่ำต้อยที่สุดในสังคม

จากโลกทัศน์ที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนจากหลักฐานทางภาษาที่พบ พ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 ได้แก่ คำว่า *ข้าเจ้าไพร่ไท รักข้าแพงไพร่ เป็นเจ้าเป็นนาง เจ้าใหม่ขุนใหม่ หัวบ้านหัวเมือง* เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่าในช่วง พ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 มีคำสี่พยางค์ที่แสดงให้เห็นถึงความวุ่นวายของบ้านเมือง เช่นคำว่า *กืบบ้านชิงเมือง คมหอกคมดาบ ตั้งทัพตั้งปาง ข่มเหงรบฟัน* เป็นต้น คำสี่พยางค์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อมองว่าสังคมมีการแก่งแย่งกันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจการปกครอง ในสิบสองปันนานั้นการแย่งชิงราชสมบัติเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้เกิดความวุ่นวายและเกิดสงครามภายในระหว่างเจ้าเมืองสิบสองปันนาด้วยกันเอง สอดคล้องกับที่ ณัชชา เลาหศิรินาถ [5] ได้กล่าวถึงสิบสองปันนาว่าจากลักษณะที่ตั้งของสิบสองปันนาที่อยู่ระหว่างชายแดนของจีนและพม่า ทำให้สิบสองปันนาตกอยู่ภายใต้แนวความคิดเรื่องโลกภูมิของจีนและพม่า โดยถูกอ้างตลอดมาว่าสิบสองปันนาเป็นดินแดนส่วนหนึ่งที่อยู่ในอาณาจักรอันกว้างขวางของจีนและพม่า ซึ่งทั้งสองจะพยายามอ้างสิทธิกรรมเหนือรัฐสิบสองปันนา โดยเข้ามามีบทบาทในการแต่งตั้งเจ้าแผ่นดินสิบสองปันนามักจะก่อให้เกิดความขัดแย้งและการแย่งอำนาจของสองฝ่ายอยู่เสมอ จึงทำให้สิบสองปันนาถูกขนานนามว่า “รัฐสองฝ่ายฟ้า” จากการศึกษาคำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 พบว่ามีบริบทของคำสี่พยางค์บางตอนที่กล่าวถึงการเข้ามาทำศึกของจีนและพม่า เช่น

“คนศึก*ฮ่อ*มิ้นซ้าวมาจ้าอยู่เมืองแช่เต็มจอดชู่ที่ชู่แห่ง”

“เจ้าหน่อเมืองเป็นเจ้าบ่นานเท่าใด *ม่าน*ก็ตั้งเข้ามา ข่มเหงรบฟันเมืองเชียงรุ่ง” เป็นต้น

อนึ่ง คำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2530 สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อยังคงให้ความเคารพเจ้าแผ่นดินและให้การยกย่องผู้มีตำแหน่งทางการปกครองอยู่ไม่เสื่อมคลาย แม้ว่าช่วงเวลานี้ชาวไทลื้อจะยกเลิกระบบเจ้าแผ่นดินแล้ว ดังจะเห็นได้จาก

ชาวไทลื้อมีการแบ่งแยกระหว่างลูกประชาชนกับลูกของเจ้า ว่าไม่สมควรที่จะคบค้าสมาคมกันเนื่องจากแตกต่างกันด้านฐานะ ในที่นี้คือ ตำแหน่ง หากผู้ใดที่มีตำแหน่งเป็นไพร่ครั้งที่ยังถูกปกครองด้วยระบบเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินอยู่ ก็คงยังระลึกอยู่เสมอว่าตนนั้นมีฐานะต่ำต้อยในแผ่นดิน ดังคำสี่พยางค์ที่พบในช่วง พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2530 ที่มีคำสี่พยางค์ใช้เรียกลูกของเจ้าขุนมูลนายว่า "*ลูกเจ้าลูกขุน*" สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อยังคงมีการแบ่งชนชั้นในสังคมด้วยการแบ่งแยกว่าผู้ที่เป็นลูกหลานของคนที่มีตำแหน่งสูง ย่อมสูงส่งกว่าลูกของชาวบ้านธรรมดา ไม่คู่ควรที่จะคบค้าสมาคมกัน ดังคำสี่พยางค์ที่พบในบริบทที่ว่า

"ลูกพ่อไร่แม่นาก็บ่ไปแอ่ว*ลูกเจ้าลูกขุน* ย้อนว่าฐานะบ่เหมือนกัน" เป็นต้น

การศึกษาคำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2530 พบว่าเกณฑ์การแบ่งชนชั้นในสังคมมีมากขึ้นจากช่วง พ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 กล่าวคือนอกจากในสังคมมีการแบ่งชนชั้นตามตำแหน่งแล้วยังแบ่งตามความร่ำรวยและความรู้ความสามารถอีกด้วย สะท้อนให้เห็นว่าในสมัยนี้นอกจากตำแหน่งทางการปกครองแล้ว ปัจจัยด้านอื่นๆ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นในสภาพสังคมของชาวไทลื้อ เช่น ชาวไทลื้อจะเรียกคนที่ไม่มีข้าวปลาอาหารรับประทานอุดมสมบูรณ์ไม่มีทรัพย์สินเงินทองว่าเป็น "*คนทุกข์คนผาน*" หมายถึงคนจนที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบาก และเรียกคนที่มีอันจะกินว่า "*คนรั่งคนมี*" เป็นต้น อีกทั้งชาวไทลื้อยังมองว่าผู้ที่มีความรู้ เป็นผู้ที่สมควรได้รับการยกย่องในสังคมซึ่งต่างจากบุคคลธรรมดาทั่วไปที่ไม่มีความรู้ความสามารถ ดังนั้นจึงมีคำสี่พยางค์ที่ชาวไทลื้อใช้เรียกผู้มีความรู้ว่า "*ผู้รู้ผู้หลัก*" หมายถึง นักปราชญ์

แม้ว่าช่วง พ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2551 จะเป็นช่วงที่สิบสองปันนาถูกปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ภายใต้การปกครองของประเทศจีน และถูกยกเลิกการปกครองระบบเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินมานาน แต่ชาวไทลื้อยังคงให้ความเคารพยกย่องผู้ที่มีเชื้อสายของเจ้าแผ่นดินและผู้ที่มีตำแหน่งทางการปกครองในสมัยก่อนเสมอ โดยเชื่อว่าตนเองนั้นเป็นผู้ที่มีฐานะทางการปกครองต่ำกว่าผู้ที่มีเชื้อสายเจ้า ดังที่ชาวไทลื้อจะมีคำสี่พยางค์ที่ใช้เรียกผู้ที่มีเชื้อสายเจ้าว่า "*เชื้อเจ้าเชื้อขุน*" แสดงให้เห็นว่าชาวไทลื้อยังคงให้ความเคารพยกย่องผู้ที่มีเชื้อสายของเจ้าแผ่นดิน และเป็นระบบการปกครองที่ยังคงอยู่ในใจของชาวไทลื้อตลอดมา

นอกจากนี้คำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ.2531 - พ.ศ.2551 ยังสะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อยังคงให้ความสำคัญกับฐานะทางการเงินของคน มีการแบ่งแยกระหว่าง

คนจนกับคนรวย โดยมีคำสี่พยางค์ที่ใช้กล่าวถึงฐานะของคนที่ร่ำรวยว่า "*เป็นรั่งเป็นมี*" หมายถึง ผู้ที่มีทรัพย์สินเงินทองเป็นจำนวนมาก แล้วจะเรียกคนที่มีฐานะยากจนว่า "*ผู้ทุกข์คนผาน*" แต่ด้วยสังคมไทลื้อเป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน แม้จะมีการแบ่งแยกระหว่างคนจนกับ คนรวย ชาวไทลื้อที่มีฐานะร่ำรวยยังคงมองว่าตนควรให้ความช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้ที่ยากจนกว่าตน ดังคำสี่พยางค์ที่กล่าวไว้ในบริบทที่ว่า

"เป็นคนรั่งมีจักได้ฮักแพง*ผู้ทุกข์คนผาน*" เป็นต้น

อนึ่ง ชาวไทลื้อในช่วงสมัยนี้ยังคงให้ความเคารพนับถือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เห็นว่าควรที่จะไปศึกษาหาความรู้จากท่านเหล่านี้ ดังจะเห็นได้จากมีคำสี่พยางค์เรียกผู้ที่มีความรู้ว่า "*บัณฑิตนักปราชญ์*" ส่วนผู้รู้อีกด้านหนึ่งในความคิดของชาวไทลื้อคือผู้ที่อาบน้ำร้อนมาก่อน กล่าวคือ ชาวไทลื้อมองว่าคนที่มีอายุมากกว่าย่อมมีความรู้และมีประสบการณ์มาก่อน เป็นผู้ที่ให้คำแนะนำแก่ลูกหลานได้ และเป็นผู้ที่สมควรแก่การเคารพของลูกหลาน ดังคำสี่พยางค์ที่พบในสมัยนี้ คือ คำว่า *"ผู้หลักผู้ใหญ่"* และ *"ปู่ย่าตายาย"* เป็นต้น ดังปรากฏในบริบทของคำสี่พยางค์ เช่น "เฮาเฮ็ดการสังบ่รู้ ก็จักไปถาม*ผู้หลักผู้ใหญ่*" , "เฮาเป็นคนน้อย เฮาดีนับถือ*ปู่ย่าตายาย*" เป็นต้น

คำสี่พยางค์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการแบ่งชนชั้นในสังคมยังคงปรากฏในโลกทัศน์ของชาวไทลื้อใน ทุกยุคทุกสมัยแต่มีข้อแตกต่างที่ช่วง พ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 ชาวไทลื้อมีการกำหนดชนชั้นของคนในสังคมโดยใช้เกณฑ์ในเรื่องตำแหน่งทางการปกครองเป็นหลักในการแบ่งชนชั้นวรรณะ แต่เมื่อเวลาผ่านไปสภาพสังคมของชาวไทลื้อก็เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือเริ่มมีการติดต่อค้าขายมากขึ้น ทำให้กลายเป็นสังคมแบบเศรษฐกิจมีเรื่องผลกำไรเข้ามาเกี่ยวข้อง ประชาชนเริ่มใส่ใจในเรื่องของการศึกษา เพื่อนำมาพัฒนาตนเองและประกอบอาชีพ ดังนั้นในการแบ่งชนชั้นจึงมีเกณฑ์เรื่องฐานะทางการเงิน และความรู้ เข้ามามีปัจจัยเกี่ยวข้องด้วย

อย่างไรก็ตามเกณฑ์ในการแบ่งชนชั้นเรื่องตำแหน่งทางการปกครองยังคงมีอยู่ในโลกทัศน์ของชาวไทลื้อตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้ระบบการปกครองแบบเจ้าฟ้าจะถูกล้มล้างไปนานเพียงใด ชาวไทลื้อยังให้ความเคารพผู้ที่เป็นเชื้อสายเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน แต่อาจมีมุมมองที่ต่างออกไปจากอดีต คือชาวไทลื้ออาจมิได้มองว่าผู้ที่มีตำแหน่งทางการปกครอง เช่น เจ้า ขุน จะเป็นผู้มีอำนาจอยู่เหนือตนดังเช่นในสมัยก่อน แต่มองว่าพวกเขาเหล่านั้นยังเป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ของตนที่ควรแก่การเคารพนับถือ เป็นต้น

2. โลกทัศน์เรื่องศาสนาและความเชื่อ

ชาวไทลื้อนับถือพุทธศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ดังคำสี่พยางค์ที่พบในช่วง พ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 ที่สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อเป็นผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาและนิยมการทำบุญทำทาน ได้แก่คำว่า *การกินการทาน กินใหญ่ทานหลวง* เป็นต้น

ประกอบกับการที่ชาวไทลื้อมีความเชื่อว่า ความดี ความไม่ดี เป็นสิ่งสะสมได้และจะส่งผลไปในชาติหน้า ดังนั้นชาวไทลื้อจึงเชื่อในเรื่องวัฏจักรการเวียนว่ายตายเกิดของชีวิตตามกฎแห่งกรรมอันเป็นหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่ว่ากรรมดีและกรรมชั่วย่อมสั่งสมมาแต่ชาติปางก่อน พวกเขาจึงอุทิศทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์เพื่อทำนุบำรุงศาสนาและหลีกเลี่ยงการก่อกรรมทำเข็ญ ละเว้นจากการทำบาป ความเชื่อและความศรัทธาเหล่านี้ ทำให้สังคมของชาวไทลื้อเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ความเชื่อหนึ่งที่ชาวไทลื้อให้ความสำคัญเป็นอย่างมากคือความเชื่อเรื่องภพภูมิโลกหน้า และโลกหลังความตาย ชาวไทลื้อจึงทำทุกสิ่งที่จะทำให้เกิดเป็นบุญกุศลต่อตนเองเพื่อการได้ขึ้นไปอยู่บนสวรรค์ จะเห็นได้จากการที่ชาวไทลื้อจะนำสิ่งของเครื่องใช้และอาหารไปอุทิศให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือแม้แต่ให้กับตนเองเพื่อเกิดเป็นผลบุญกุศลสะสมไว้ใช้ในภพภูมิโลกหน้า ดังคำสี่พยางค์ที่พบในช่วง พ.ศ.2400 - พ.ศ.2500 สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อมีความเชื่อในเรื่องภพชาติ ได้แก่คำว่า “*ชาตินี้ชาติหน้า*” ดังปรากฏในบริบทที่ว่า “...ก็หากเป็นอานิสงส์ ค้ำชูตนตัวใน*ชาตินี้ชาติหน้า*” เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าชาวไทลื้อนับถือพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการมีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ด้วย เช่น

จากการศึกษาคำสี่พยางค์ในภาษาไทลื้อในช่วงพ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 พบว่า มีคำสี่พยางค์ที่สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อมีความเชื่อเรื่องขวัญ ได้แก่ คำว่า “*สู่เข้าทูนขวัญ*” กล่าวคือ ชาวไทลื้อเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งเป็นนามธรรมที่มองไม่เห็น เมื่อขวัญหนีไปจากตัวก็สามารถเรียกกลับมาได้ คนที่มีจิตใจมั่นคงไม่สะดุ้งตกใจจัดว่าเป็นคนมีขวัญดี แต่ถ้าเป็นคนที่ตกใจง่าย ใจล่องลอย ขวัญก็จะหนีออกจากร่างไป

นอกจากนี้ชาวไทลื้อยังมีพิธีการสู่ขวัญเพื่อเรียกกำลังใจในการทำงาน ดังจะเห็นได้จาก เมื่อมีการแต่งตั้งผู้ปกครองเมืองคนใหม่ก็จะมีการสู่ขวัญ เพื่อเป็นกำลังใจในการทำงาน ดังนั้นชาวไทลื้อจึงมีพิธีสู่ขวัญหรือฮ้องขวัญ เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญให้แก่คนที่เสียขวัญ ให้มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้นหรือเพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่คนที่จะมารับตำแหน่งใหม่ ดังที่คำสี่พยางค์ปรากฏในบริบท เช่น “ท้าวขุนไพร่เมืองเชียงรุ่ง ก็พร้อมกัน กระทำมังคลการ*สู่ข้าวทูนขวัญ*ตามรีตลื้อคลองไท” เป็นต้น

ด้านการศึกษาคำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2530 พบว่าชาวไทลื้อยังคงนับถือพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับสมัยก่อน ชาวไทลื้อจะไปวัดทุกวันพระและร่วมกิจกรรมทางศาสนาทุกอย่าง เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่ดี และมีความศรัทธาเลื่อมใสในหลักธรรมคำสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัด เช่น ชาวไทลื้อมีความเชื่อว่า มนุษย์ที่มีความโลภเปรียบได้กับสัตว์ เพราะมนุษย์มีสติปัญญาคิดแยกแยะได้ว่าสิ่งไหนควรทำและไม่ควรทำได้ดีกว่าสัตว์ ดังสี่พยางค์ที่ปรากฏในสมัยนี้ ได้แก่ คำว่า “*โลภาตัณหา*” ที่ปรากฏในบริบทว่า “สูนี้เชื้อชาติด้อยหมากไม้ ฝูงค่างทั้งโก พ้อยมีใจ*โลภาตัณหา*...” เป็นต้น

คำสี่พยางค์นี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อที่มีความเชื่อตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าไม่ควรมีความโลภ ควรมีใจที่ใสสะอาด ไม่คิดละโมบโลภมากอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน เพราะเมื่อทำแล้วก็จะเป็นบาปกรรมติดตัวไปตลอดทุกภพชาติ ความคิดเช่นนี้เป็นผลมาจากสัจธรรมคำสอนในพุทธศาสนาที่สั่งสอนอย่างเป็นเหตุเป็นผลและฝังลึกอยู่ในความรู้สึกมาช้านาน

นอกจากนี้ยังพบว่าในช่วง พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2530 มีคำสี่พยางค์ที่สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อมีโลกทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องโชคลาภ โดยชาวไทลื้อเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับมหัศจรรย์ที่มีพลานุภาพบันดาลให้เกิดโชคดีหรือโชคร้ายก็ได้ โดยชาวไทลื้อเชื่อว่าไม่ว่าคนหรือสัตว์ต่างก็มีชีวิตที่ผูกพันกับเรื่องของโชคลาภ ผู้ใดได้รับสิ่งที่ดีเข้ามาในชีวิตนับได้ว่าเป็นโชคดีของผู้นั้น

ดังคำสี่พยางค์ที่พบในช่วงสมัยนี้ที่แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์เรื่องโชคลาภ ได้แก่ คำว่า “*เป็นโชคเป็นลาภ*” ที่ปรากฏในบริบทว่า “*สัตว์ทั้งหลายออกเสียช้างแลสิงไปไผก็เป็นเหยื่อมัน เป็นโชคเป็นลาภมันแล*” เป็นต้น

ความศรัทธาในพุทธศาสนาและการมีความเชื่อในสิ่งต่าง ๆเหล่านี้ ยังมีปรากฏให้เห็นในคำสี่พยางค์ในภาษาไทลื้อในช่วง พ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2551 เพราะชาวไทลื้อเป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งในศาสนาและยึดหลักพุทธธรรมคำสอนเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ฉะนั้นชาวไทลื้อจึงศรัทธาในพุทธศาสนาและมีความเชื่อเรื่องภพภูมิโลกหน้า และโลกหลังความตาย พวกเขาจึงทำทุกสิ่งเพื่อสะสมบุญไว้ใช้ในภพภูมิโลกหน้า

หลักฐานทางภาษาจากคำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2551 ที่สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อมีความเชื่อว่ามีภพภูมินรกและสวรรค์ เมื่อตายไปแล้วสามารถตกนรกหรือขึ้นสวรรค์ก็ได้ แล้วสามารถเกิดได้ใหม่ในชาติต่อไป และเชื่อว่าหากผู้ใดทำบุญสะสมไว้เมื่อตายไปก็จะได้ขึ้นสวรรค์ และจะสุขสบายในชาติหน้า ได้แก่ *ชาติหน้าชาติหลัง ทำบุญทำทาน ไหว้พระไหว้เจ้า กุศลผลบุญ* ดังบริบทที่คำสี่พยางค์เหล่านี้ปรากฏ เช่น

“คนเฮาเกิดมาบ่รู้*ชาติหน้าชาติหลัง* เฮาจักหมั่นทำบุญไว้”

“เฮาเป็นคนนับถือศาสนา ก็จักได้*ทำบุญทำทาน”*

“ข้อยทำ*กุศลผลบุญ* เผื่อไว้ชาติหน้า”เป็นต้น

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ชาวไทลื้อเป็นผู้ที่มีความศรัทธาในพุทธศาสนา แต่ก็มีการนับถือผีควบคู่ไปด้วย โดยชาวไทลื้อเชื่อว่าบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วสามารถให้ความคุ้มครองลูกหลานที่ดำรงชีวิตอยู่ ดังที่ ยรรยง จิระนคร [6] กล่าวว่า ชาวไทลื้อมีความเชื่อกันว่า เจ้าบ้าน (หัวหน้าผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน) ตายแล้วเป็นเสื้อบ้าน เจ้าเมืองตายแล้วเป็นเสื้อเมือง เสื้อบ้านหรือผีบ้านเป็นผู้คุ้มครองและดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านในชีวิตประจำวันของชาวไทลื้อไม่ว่าจะเป็นงานขึ้นเรือนใหม่ งานแต่งงาน หรือการเดินทางไกล การค้าขาย การกสิกรรม ตลอดจนการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ล้วนต้องเซ่นไหว้เสื้อบ้าน ด้วยเหตุนี้ชาวไทลื้อจึงให้ความเคารพบูชาเสื้อบ้านเสื้อเมือง ดังคำสี่พยางค์ที่พบในช่วง พ.ศ. 2531 - พ.ศ.2551 ได้แก่คำว่า เสื้อบ้านเสื้อเมือง ผีบ้านผีเมือง ดังที่ปรากฏในบริบท ได้แก่

“เฮาบ่ดีไปเฮ็ดร้ายที่*เสื้อบ้านเสื้อเมือง*”

“เฮาไปฮอดที่ใดก็จักไหว้*ผีบ้านผีเมือง*” เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีผีอีกประเภทหนึ่งที่ชาวไทลื้อเห็นว่าเป็นผีที่ไม่ดีคอยทำร้ายมุ่งหมายเอาชีวิตคนจึงพากันหวาดกลัวผีเหล่านี้ ดังคำสี่พยางค์ที่พบในช่วงเวลานี้ ได้แก่คำว่า *ผีกะผีปอบ ผีสางคางแดง* เป็นต้น

จากคำสี่พยางค์ข้างต้นสะท้อนถึงความเชื่อเรื่องผีของชาวไทลื้อได้ว่าชาวไทลื้อมองว่าผีมี 2 ประเภทคือ ผีดีและผีร้าย ผีดีคือดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากบรรพชนที่ตายไปแล้ว ซึ่งเชื่อว่าเมื่อบวงสรวงแล้วก็จะให้ความคุ้มครอง ส่วนผีร้ายหมายถึง ภูตผีปีศาจจำพวกผีกะ ผีปอบ ผีเปรต ที่มักจะทำร้ายชาวบ้าน ส่วนเสื้อบ้านเสื้อเมือง นับว่าอยู่ในจำพวกผีดีที่ชาวไทลื้อจะเลี้ยงดูเซ่นไหว้ เพื่อขอให้ปกป้องคุ้มครองตนเองและบ้านเมือง

การศึกษาโลกทัศน์ของชาวไทลื้อจากคำสี่พยางค์พบว่าในขณะที่ชาวไทลื้อมีความศรัทธาในพุทธศาสนา ชาวไทลื้อก็มีความเชื่อเรื่องขวัญและเรื่องโชคลาภด้วย และนอกจากชาวไทลื้อเข้าวัดไหว้พระแล้ว ชาวไทลื้อยังไหว้ผีบ้านผีเมืองไปพร้อม ๆ กันด้วย

3. โลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ

ชาวไทลื้อดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายและพึ่งพาธรรมชาติ นิยมตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำและเลือกถิ่นที่อยู่ที่มีดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนาและเพาะปลูก อาศัยเหมืองฝายและน้ำฝนในการทำนาเป็นอาชีพหลัก ดังจะเห็นได้จากชื่อ “สิบสองปันนา” ที่ตั้งตามหน่วยของการผลิตข้าว ก็สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทลื้อมีความสัมพันธ์กับการทำนาอย่างใกล้ชิด ดังคำสี่พยางค์ในภาษาไทลื้อในที่ปรากฏในช่วง พ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 ได้แก่คำว่า “*ที่ไร่ที่นา*” ปรากฏในบริบทว่า “เมืองสิงลูกนี้*ที่ไร่ที่นา*ก็เป็นอันกว้างขวาง ที่ดินดีงามแท้แล” เป็นต้น

คำสี่พยางค์นี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อในช่วงสมัยนี้นิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าว จะเห็นได้ว่าชาวไทลื้อให้ความสำคัญกับที่ไร่ที่นาโดยมองว่าเมืองใดมีที่ไร่ที่นากว้างขวางถือว่าเมืองนั้นเป็นเมืองที่มีทำเลดีและมีความอุดมสมบูรณ์

แม้ว่าสภาพสังคมของชาวไทลื้อยังคงลักษณะสังคมก่อนศักดินาที่ชุมชนจะต้องร่วมกันผลิตเพื่อบริโภค คำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 ก็แสดงให้เห็นว่ามีคำศัพท์สี่พยางค์ที่เกี่ยวกับการค้าขายเกิดขึ้น ดังคำสี่พยางค์ว่า “*พ่อค้าแม่ขาย*” โดยการประกอบอาชีพการค้าขายนี้ต้องอยู่ภายใต้จารีตและกฎหมายที่ดีงาม ไม่คดโกง เพราะหากมีการ “*ลักค้าลักขาย*” ก็จะถูกลงโทษ ดังคำสี่พยางค์ที่ปรากฏในบริบทที่ว่า

“*พ่อค้าแม่ขาย*หื้อมีสัตย์ซื่อ ห้ามบ่หื้อถือชั่งสองหำ มันเป็นกรรมบาปโทษ”

“ห้ามบ่หื้อ*ลักค้าลักขาย*ของต้องห้ามอันเป็นของผิดกฎหมาย” เป็นต้น

การศึกษาคำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2530 ยิ่งเป็นการตอกย้ำว่าชาวไทลื้อ มองโลกของเขาเป็นโลก แห่งการเกษตรกรรม เนื่องจากชาวไทลื้อมักเรียกประชาชนทั่วไปว่า “พ่อไร่แม่นา” ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพของชาวไทลื้อส่วนใหญ่คืออาชีพทำไร่ทำนา เมื่อถึงฤดูกาลทำนาชาวไทลื้อก็จะขยันขันแข็งปลูกข้าว เพื่อนำมาบริโภคภายในครอบครัว ดังคำสี่พยางค์ที่พบในสมัยนี้ ได้แก่ *ปลูกไร่ดำนา เฝ้าไร่เฝ้าสวน ขุดไร่ขุดสวน* ดังบริบทที่ปรากฏ เช่น

“ถึงบัดเดียวมา ปีใหม่เข้ารอดแล้วก็จัก*ปลูกไร่ดำนา*”

“คันว่าเฒ่ามาได้ไป*เฝ้าไร่เฝ้าสวน* หื้อลูกหลานแล บ่ได้อยู่เรือน” เป็นต้น

นอกจากอาชีพเกษตรกรรมแล้ว ในช่วงเวลานี้ยังพบคำศัพท์สี่พยางค์ที่เกี่ยวข้องกับการค้าขาย ได้แก่ คำว่า “*ครัวขายซื้อแลก*” สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากอาชีพทำไร่ทำนาแล้วชาวไทลื้อยังประกอบอาชีพค้าขายอีกด้วย

การศึกษาคำสี่พยางค์ในช่วง พ.ศ. 2531-พ.ศ. 2551 พบว่าชาวไทลื้อยังคงประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักและเพาะปลูกพืชผักต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จาก ยังปรากฏคำสี่พยางค์ที่ชาวไทลื้อยังคงใช้เรียกประชาชนทั่วไปว่า “พ่อไร่แม่นา” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวไทลื้อยังคงให้ความสำคัญกับอาชีพการทำนาเป็นอย่างมาก ส่วนคำสี่พยางค์อื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทำนาในช่วง พ.ศ. 2531 -พ.ศ. 2551 ได้แก่ คำว่า *เกี่ยวข้าวเกี่ยวน้ำ เทิกไร่เทิกนา เทิกไร่เทิกสวน ไปไร่ไปสวน* เป็นต้น

คำสี่พยางค์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อที่มีความสัมพันธ์กับการเกษตรอย่างใกล้ชิด เป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทำนามาตั้งแต่โบราณ ชาวไทลื้อจึงให้ความสำคัญกับการทำไร่ทำนาเป็นอย่างมาก

นอกจากการทำนาแล้ว ชาวไทลื้อยังนิยมเลี้ยงสัตว์จำพวกวัว ควาย ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้ใช้งานและขายเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว ส่วนหมู เป็ด ไก่ เลี้ยงไว้สำหรับประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งเป็นอาหารของคนในครอบครัวด้วย คำสี่พยางค์ที่แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ *เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย เป็ดไก่หมูหมา* เป็นต้น ดังบริบทที่ปรากฏ เช่น

“ยามเมื่อข้อยเป็นอ่อนน้อยก็ได้*เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย*อยู่กลางนา”

“ถึงแลงแล้ว เฮาก็หาอ่อย*เป็ดไก่หมูหมา*” เป็นต้น

อนึ่ง ชาวไทลื้อในสมัยนี้ยังนิยมทำการค้าขายและล่าสัตว์ ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีตลาดเป็นศูนย์กลางการค้าขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้า ดังคำสี่พยางค์ที่พบในสมัยนี้ได้แก่ *ค้าค้าขายขาย ซื้อแลกขายของ พรานเถื่อนพรานป่า* เป็นต้น

"พ่อไร่แม่นาไป*ค้าค้า ขายขาย* ในเมือง"

"พ่อไร่แม่นา*ซื้อแลกขายของ*อยู่กลางกาด"

"*พรานเถื่อนพรานป่า*ของปี 12 เดือน ก็ด้อยกินอยู่ในเถื่อนเมื่อได้หมูมาก็มาปันกัน" เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของชาวไทลื้อในช่วง พ.ศ. 2531-พ.ศ. 2551 สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทลื้อมองว่าพวกเขามีความใกล้ชิดและพึ่งพาธรรมชาติ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ คือการทำนา ทำไร่ โดยชาวไทลื้อทุกคนจะมีความขยันขันแข็ง ปลูกข้าวเพื่อบริโภคและเป็นรายได้ให้แก่ครอบครัว และจะทำไร่หลังจากเสร็จสิ้นจากการทำนาแล้ว นอกจากนี้ชาวไทลื้อยังประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และล่าสัตว์ด้วย อย่างไรก็ตามชาวไทลื้อยังคงมองว่าการทำนาเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต ช่วยให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ เมื่อไม่ทำก็จะทำให้อดอยาก จึงทำให้ชาวไทลื้อเป็นผู้ที่มีความขยันขันแข็งในการทำนา ทำไร่ และทำสวน

จากการศึกษาคำสี่พยางค์ในภาษาไทลื้อ 3 ช่วงสมัยได้แก่ช่วง พ.ศ. 2400 - พ.ศ. 2500 ช่วง พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2530 และช่วง พ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2551 ช่วยทำให้เข้าใจการมองโลกของชาวไทลื้อว่า ไม่ว่าเวลาผ่านไปนานเพียงใดชาวไทลื้อยังคงมองสังคมว่าเป็นสังคมแบบชนชั้น จะมีข้อแตกต่างออกไปก็คือ ในอดีตมีการแบ่งชนชั้นของคนในสังคมตามตำแหน่งทางการปกครองเท่านั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปเริ่มมีปัจจัยด้านอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ฐานะทางการเงิน ความรู้ความสามารถ ฯลฯ

นอกจากนี้ยังพบว่าชาวไทลื้อเป็นผู้ที่มีความศรัทธาในพุทธศาสนาและมีการนับถือผีควบคู่กันไป ด้านวิถีชีวิตของชาวไทลื้อในทุกยุคสมัย หลักฐานทางภาษาแสดงให้เห็นว่าพวกเขาต่างมีความใกล้ชิดและพึ่งพาธรรมชาติ ดังนั้นชาวไทลื้อจึงมองว่าธรรมชาติคือผู้ทำให้ชีวิตของเขาดำรงอยู่ต่อไปได้

การศึกษาเรื่อง โลกทัศน์ชาวไทลื้อ: มุมมองจากคำสี่พยางค์ สะท้อนให้เห็นว่าเวลาเปลี่ยนแปลงไปความคิดและการมองโลกของชาวไทลื้อก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่ฝังรากลึกในจิตใจของชาวไทลื้อ คือเรื่องพระพุทธศาสนา เรื่องความเชื่อ และเรื่องความผูกพันกับธรรมชาติ

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องโลกทัศน์ของชาวไทลื้อจากคำสี่พยางค์มีความสอดคล้องกับสุภาษิตของชาวไทลื้อที่ชาวไทลื้อมักใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น โลกทัศน์เรื่องการปกครอง จากการศึกษาคำสี่พยางค์ในภาษาไทลื้อสะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทลื้อให้ความเคารพต่อผู้ที่มีอำนาจในการปกครอง และเคารพบูชาเจ้าแผ่นดินอยู่เหนือหัว มีการแบ่งชนชั้นระหว่างเจ้ากับไพร่อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับสุภาษิตไทลื้อบทหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า "เชื้อไพร่นี้กินหน่อทวยพา เชื้อกษัตริย์หลากินนาทวยพ่อ" หมายถึง 'เชื้อสายไพร่ก็กินหน่อไม้ตามพ่อ เชื้อสายกษัตริย์ก็ได้กินนาตามพ่อ' เป็นต้น

ด้านโลกทัศน์เรื่องศาสนาและความเชื่อพบว่า ชาวไทลื้อมีความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับสุภาษิตไทลื้อที่ว่า "มักไค่หันพระยาอินทร์หื้อสร้างอาวาด มักไคได้ธาตุหื้อภาวนา" หมายถึง 'อยากเห็นพระอินทร์ให้สร้างอาราม อยากได้พระธาตุให้ภาวนา' เป็นต้น

นอกจากนี้ชาวไทลื้อยังมีสุภาษิตที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ได้แก่ "เรียดไร่หื้อหมั่นไชกา เรียดนาหื้อหมั่นไชน้ำ" หมายถึง 'ทำไร่ต้องหมั่นระวังกา ทำนาให้หมั่นดูแลน้ำ' สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อที่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพเกษตรกรรมและต้องพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต จะเห็นได้ว่า จากการศึกษาคำสี่พยางค์เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสุภาษิตไทลื้อสามารถเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงการมองโลกของชาวไทลื้อได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามในภาษาตระกูลไทอื่นๆ ได้แก่ ภาษาล้านนา ภาษาไทมาว และภาษาไทยนั้น ต่างก็มีส่วนที่คล้ายคลึงกับโลกทัศน์ของชาวไทลื้อ เนื่องจากเป็นภาษาตระกูลไทเหมือนกันและได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาเหมือนกัน จึงทำให้วิธีคิดและการมองโลกเป็นไปในทำนองเดียวกัน เช่น มีโลกทัศน์ในเรื่องบุญบาปเหมือนกัน ดังในภาษาล้านนามีคำว่า บุญค้ำบุญชู หมายถึง 'ขอให้บุญอุดหนุน' ในภาษาไทมาวมีคำว่า ปองศีลปองทาน หมายถึง 'ทำบุญทำทาน' ในภาษาไทยมีคำว่า บุญหนักศักดิ์ใหญ่ หมายถึง 'มีอำนาจวาสนาที่ยิ่งใหญ่' เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่ามีโลกทัศน์บางประการที่ชาวไทลื้อแตกต่างจากชาวล้านนา เช่น ชาวล้านนามักมีค่านิยมในเรื่องของความสวยความงาม ดังจะเห็นได้จากคำสี่พยางค์ที่ว่า มักแต่งมักอย้อง ผ้าเสื้อเนื้อหนัง เครื่องนุ่งครัวใบ เป็นต้น ส่วนชาวไทลื้อมักจะให้ความสำคัญในเรื่องปากท้อง ดังจะเห็นได้จาก คำสี่พยางค์ที่ว่า กินข้าวกินน้ำ

กินส้มกินหวาน หมกเผาปิ้งจี่ แฮมข้าวแฮมแค เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นข้อแตกต่างของชาวล้านนากับชาวไทลื้อว่า ชาวไทลื้อส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเรื่องอาหารการกินมากกว่าความสวยงาม ในขณะชาวล้านนามักให้ความสำคัญในเรื่องความสวยความงามเป็นหลัก ดังสุภาษิตล้านนาบทหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า “ทุกข์บ่ได้กินบ่มีไผเอาไฟส่องท้อง ทุกข์บ่ได้หย้องพี่น้องเพิ่นดูแควน”

จะเห็นได้ว่าโลกทัศน์บางประการชาวไทลื้อมองไปในทางเดียวกับคนที่ใช้ภาษาตระกูลไทอื่นๆ แต่ก็มีบางประการที่ชาวไทยลื้อมองแตกต่างออกไป ดังนั้นการศึกษาโลกทัศน์ของชาวไทลื้อจากคำสี่พยางค์นี้จะช่วยให้เราเข้าใจว่าชาวไทลื้อมองโลกรอบตัวเขาอย่างไรชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

[1] อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2522). *สมมติฐาน ซาเพียร์-วอร์ฟ.* อักษรศาสตร์ 11, 2 (กรกฎาคม).

[2] Bandhumedha, Navavan. (1985). *Thai Views of Man as A Social Being.* in Amara Pongsapich (Ed.), Traditional and Changing Thai World View (pp. 86 -107), Bangkok: Chulalongkorn University Social Research Institute.

[3] Podhisita, Chai. (1985). Buddhism and Thai World View. in Amara Pongsapich (Ed.), *Traditional and Changing Thai World View* (pp. 25-45), Bangkok: Chulalongkorn University Social Research Institute.

[4] ยรรยง จิระนคร และรัตนาพร เศรษฐกุล. (2544). *ประวัติศาสตร์สิบสองปันนา.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีทรรศน์.

[5] ณัชชา เลาหศิรินาถ. (2541) *สิบสองพันนา: รัฐจารีต. กรุงเทพฯ*: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[6] ยรรยง จิระนคร. (2537) *ความเชื่อและพิธีกรรมของไทย-ไท ที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน: ศึกษากรณีลื้อ.* เอกสารรวมบทความ ความเชื่อและพิธีกรรม: ภูมิปัญญาชาวบ้านไทย-ไท. เอกสารหมายเลข 1. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ร่วมกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.